ומנין לעשות (אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה)(ושבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה? תלמוד לומר "ושמעה קול אלה": ושמעה אלה, ושמעה קול. אמר רבי אבהו מנין 'לאלה' שהיא שבועה שנאמר "ויבא אותו באלה" וגו' וכתיב "וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים". תנא ארור: בו נידוי, בו קללה, בו שבועה. בו נידוי דכתיב "אורו מרוז אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה" *ואמר עולא בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז. בו קללה דכתיב "ואלה יעמדו על הקללה" וכתיב "ארור האיש אשר יעשה פסל" וגו'. בו שבועה *דכתיב "וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה'" וגו', ודלמא תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטינהו? אלא מהכא "ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויואל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל" וגו' וכתיב "ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם", ודלמא הכא נמי תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטינהו? מי כתיב וארור, השתא דאתית להכי התם נמי לא כתיב וארור. אמר רבי יוסי ברבי חנינא אמן: בו שבועה, בו קבלת דברים, בו האמנת דברים: בו שבועה דכתיב "ואמרה האשה אמן אמן"; בו קבלת דברים דכתיב "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן"; בו האמנת דברים דכתיב "ויאמר ירמיה [הנביא] (אל חנניהו) אמן כן יעשה ה' יקים ה' את דבריך". אמר רבי אלעזר "לאו" שבועה "הן" שבועה. בשלמא לאו שבועה דכתיב "ולא יהיה עוד המים למבול" וכתיב "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי", אלא הן שבועה מנא לן? סברא הוא - מדלאו שבועה הן נמי שבועה. אמר רבא והוא דאמר לאו לאו תרי זימני והוא דאמר הן הן תרי זימני, דכתיב "ולא *יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד (א) המים למבול" ומדלאו תרי זימני הן נמי תרי זימני: המקלל בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרין: *תנו רבנן "איש [איש] כי יקלל אלהיו ונשא חטאו" מה ת"ל והלא כבר נאמר "ונקב שם ה' מות יומת" יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד, מנין לרבות את הכינויין? תלמוד לומר "איש איש כי יקלל אלהיו" וגו' מכל מקום, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים על שם מיוחד במיתה ועל הכינויין באזהרה: והמקלל אביו ואמו וכו': *מאן חכמים? רבי מנחם בר יוסי, דתניא רבי יוסי אומר "בנקבו שם יומת" מה ת"ל "שם"? לימד על המקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם: והמקלל עצמו וחבירו כו': אמר רבי ינאי ודברי הכל. עצמו דכתיב "רק השמר לך ושמור נפשך מאד" (ב) *כדרבי אבין אמר רבי אילעא דאמר כל מקום שנאמר השמר, פן, ואל אינו אלא לא תעשה. חבירו דכתיב "לא תקלל חרש": יככה ה' (ג) אלהים וכן יככה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה: יתיב רב כהנא קמיה דרב יהודה ויתיב וקאמר הא מתניתין כדתנן, א"ל כנה. יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא ויתיב וקאמר "גם אל יתצך לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה" א"ל כנה. תרתי למה לי? מהו דתימא ה"מ מתניתין אבל בקראי אימא לא מכנינן, קמ"ל: אל יכך ויברכך וייטיב לך רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין: *והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן? איפוך. כי אתא רבי יצחק תנא כדתנן, אמר רב יוסף השתא דאנן תנן הכי וכי אתא רבי יצחק תני הכי ש"מ דוקא תנן. אלא קשיא, כי לית ליה בממונא, אבל באיסורא אית ליה. והרי סוטה דאיסורא הוא *ואמר ר' תנחום בר חנילאי "הנקי" כתיב, טעמא דכתיב "הנקי" הא לאו הכי מכלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן

אלא

תורה אור: ויקרא ה · יחזקאל יז · דה"ב לו · שופטים ה · דברים כז · שם · יהושע ו · ש"א יד · שם · במדבר ה · דברים כז · ירמיה כח · בראשית ט · ישעיה נד · בראשית ט · ויקרא כד · שם · שם · דברים ד · ויקרא יט · תהלים נב · במדבר ה

ה"ג מנין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה. כך שניה בת"כ, ובמסכת סוטה מפרשה בפרק היה מביא את מנחתה (דף יח.) היכי דמי שבועה שיש עמה אלה - שבועה שלא נטמאת ואם נטמאת יבאו בך: **ושמעה אלה ושמעה קול.** מדהוה ליה למכתב ושמעה אלה שמעת מינה דהיא שבועה (כל) שיש בה אלה, וכתב "קול אלה" יתירא לדרשא אתא לחייבה בה' משתי הקולות: **ויבא אותו באלה.** נבוכדנצר את צדקיהו: **ארור בו נידוי בו שבועה בו קללה.** כל לשונות הללו הוא משמש וצריך לפרוש ממנו - אם אמר חכם ארור בלשון נידוי, ואם אמר אדם לחבירו לשם שבועה וקבלו עליו, שבועה היא, והמקלל את חבירו בלשון "ארור הוא לה'" קללה היא וחייב המקלל: **ודלמא תרתי עבד.** אבל ארור לאו לשון שבועה הוא: **אמן בו שבועה.** העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו: **בו קבלת דברים.** האומר לחבירו "על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך" ואמר אמן קבל דבריו וחייב לקיים תנאו: **בו אמנת דברים.** ורצוי לענות אמן על דבר תפלה ותחנה שהוא לשון מאמן הדברים שיהא רצון שיהא אמת כן: **ואמרה האשה אמן אמן.** דאי לאו כמוליה שבועה דמיא אמאי מבדקה, אפילו מושבע מפי אחרים אין כאן שהרי לא אמרה כלום אחר שבועה, ולא דמיא למשביעני עליכם שהם *כופרין אחר שבועה ועונין על דבריו "אין אנו יודעין לך עדות": **לאו שבועה.** כדמסיים ואזיל שאמר או "לאו לאו" תרי זימני או "הן הן" תרי זימני הרי היא כשבועה מאחר (*שהחזיק) דבריו: **איש איש כי יקלל.** מה ת"ל מאחר שעתיד לכתוב ונקב שם ה' מות יומת ליכתוב איש כי יקוב שם ונשא חטאו וימות: **על שם מיוחד.** בן ארבע אותיות דיו"ד ה"י: **באזהרה.** אלהים לא תקלל (שמות כב): **בנקבו שם יומת כו'.** קרא יתירא הוא ותניא ענין למקלל אביו [ואמו] שאינו חייב עד שיקללם בשם המיוחד: **ודברי הכל.** דלא תימא הואיל וקרא יתירא הוא לרבות, תניהו ענין לרבות אף המקלל עצמו וחבירו, אלא דוקא קאמר רבי מנחם לרבות מקלל אביו שהוא בסקילה כמברך את השם, אבל בעצמו וחבירו דלאו בעלמא הוא לא תילף מהכא: **לא תקלל חרש.** ומרבינן מיניה בסנהדרין (דף סו.) כל שהוא בעמך: **ויתיב וקאמר מתניתין כדתנן.** רב כהנא היה שונה משנתנו כמות שהיא שנויה יככה וכן יככם: **אמר ליה.** רב יהודה כנה הפוך דבריך כנגד אחרים אמור יכהו וכן יככם שלא תקללני: **ויתיב וקאמר גם אל יתצך לנצח.** את המקרא הזה היה דורש שנאמר בדואג בספר תהלים: **כנה.** ואמור יתצהו: **והא לית ליה לרבי מאיר כו'.** דתנן במסכת קדושין (דף סא.) ר"מ אומר כל תנאי שאינו כפול כתנאי דבני גד [ובני ראובן] אינו תנאי, ואי לא כפליה לא אמרינן מכלל זה אתה שומע את זה: **והרי סוטה דאיסורא.** ופרכינן מינה לר"מ כו' דתנן במסכת קדושין מדכתיב אם לא שטית הנקי ופשיטא לן דלא הוזרכנו לברך את הסוטות ולא נאמר אלא לשמוע לאו מכלל הן קללה מכלל ברכה שאם שטית לא תנקי, אלמא לא בעינן כפילה. ומשני ר' תנחום הנקי כתיב בלא יו"ד כמו חנקי וקאי אקרא דבתריה דכתיב ואת כי שטית למשמע הכי חנקי ממים המאררים האלה ואת כי שטית, אלמא אי לא הנקי מכלל הן אתה שומע לאו לא אמרינן:

והוא דאמר לאו לאו. ולאו דשבועה ממש היא אלא יש להזהר וקלא יש עונש בדבר: **יככה** וכן יככה זו היא אלה שנאמרה בתורה. תימה דלעיל לא גמרינן אלא שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה אבל אלה שאין עמה שבועה כיש עמה שבועה מנ"ל: **ועל** הכנויין באזהרה. וא"ת למ"ד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) אלהים לא תקלל קדם איש איש כי יקלל למה לי, וי"ל דאיצטריך לכרת והא דאמרינן על הכנויין באזהרה למעוטי מיתה אתא ולא למעוטי כרת: **בנקבו** שם יומת מה ת"ל. תימה הא איצטריך לכדדרשינן בפ' ד' מיתות (שם דף נו.) דאינו חייב עד שיברך שם בשם: **ושמור** נפשך מאד. תימה בקללה ד"ה חייב ובחובל עצמו איכא פלוגתא (ב"ק צא:) חבלה נמי תיפוק ליה מהאי קרא או מונשמרו מאד לנפשותיכם, ועוד תימה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) דחיק לאשכוחי אזהרה למקלל אביו מנשיא וחרש ודיין, ליגמר ממקלל עצמו, וי"ל דאי לאו דאשכחנא אביו (ד) לא הוה גמרינן בעצמו מה שלא מצינו שאסור בחבירו*: **מקלל** חבירו דכתיב לא תקלל חרש. מחרש ואביו אתי אלא שלא חש כאן להאריך וליכא למיפרך שכן משונין כדפריך בפ' ד' מיתות (שם דף סו. ושם) על דיין וחרש ונשיא דאביו אינו משונה:

ה"ג

[וע"ע תוס' סנהדרין סו: ד"ה מאי וכו' קצת ביתר ביאור]

שתויי

רבינו חננאל

א"ר אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנא' ויבא אותו באלה. ואומר וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים. תניא ארור בו קללה דכתיב ואלה יעמדו על הקללה וגו' וכתיב ארור אשר יעשה פסל ומסכה. ארור בו נדוי שנאמר אורו מרוז אמר מלאך ה' וגו' איכא דאמרי מרוז גברא הוא. איכא דאמרי כוכבא הוה. דכתיב מן שמים נלחמו הכוכבים וגו' (מ"ק טז.). ואמר [עולא] בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז. ארור בו שבועה שנא' וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש אשר וגו'. ולא אמרינן תרתי עבד בהו אשבעינהו ולייטינהו. מדלא כתיב וארור: א"ר יוסי בר' חנינא אמן בו שבועה דכתיב והשביע הכהן את האשה וגו' וכתיב ואמרה האשה אמן אמן. וקי"ל (לעיל כט.) העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי. אמן בו קבלת דברים שנאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן. אמן בו האמנת דברים שנאמר ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה ה' יקים ה' את דבריך: א"ר אלעזר לאו לאו תרי זימני שבועה היא. וכן הן הן תרי זימני שבועה היא. ופשוטה היא: המקלל בכל הכנויים חייב דברי ר' מאיר. וחכמים פוטרין בכנויין ממיתה שנאמר ונקב שם ה' מות יומת אלא במיתה. ועל הכנויים באזהרה. וכן המקלל עצמו או חבירו [בכולן] עובר בלא תעשה. א"ר ינאי ודברי הכל. כלומר לא חלק בזה א) ר' מאיר. עצמו שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד ואמר רבין כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. חברו דכתיב לא תקלל חרש: אביו ואמו ר' מאיר מחייב אפילו בכנויין. ור' מנחם בר' יוסי פליג עליה ואמר בנקבו שם מה ת"ל לימד על אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם: יתיב רב כהנא וקתני יככה ה' (אלהים). וכן יככה אלהים זו היא האלה האמורה בתורה. א"ל רב יהודה כנה כלומר אל תאמר יככה אלא כך שנה יכהו אלהים. וכן האי קרא לא תקרא גם אל יתצך לנצח. אלא גם אל יתצהו לנצח: אל יכך יברכך וייטיב לך ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין. פירוש כך מפורש בירושלמי. אמר להם אל יככם אם תבואו ותעידוני מכלל שיככם אם לא תעידוני וכן אם תעידוני יברככם מכלל שאם לא תעידוני יקללכם. ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין. ומקשינן והא ר' מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. דתנן בקדושין ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי. ופרקינן איפוך איכא ר' מאיר פוטר וחכמים מחייבין כו'. ואסיקנא

א) אולי מפרש רבינו דלא כפרש"י אלא קמ"ל דאף ר"מ מודה בזה ולאו רבנן לחודייהו מסיימי למלתייהו הכי:

לענין

צה א מיי' פ"ז מהל' ת"ת הלכה ב ופ' כו מהל' סנהדרין הלכה ג ופ"ב מהל' שבועות הלכה ב סמג לאוין רח טור יו"ד סימן שלד טוש"ע חו"מ סימן כז סעיף א [וכרב אלפס עוד במו"ק פרק ג דף רפו:]:

צו ב מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה א סמג לאוין רמא טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ב:

צז ג ד ה מיי' שם הל' א ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

צח ו מיי' פ"ב מהל' עבודת כוכבים הלכה ו:

מ"ק טז. · [לעיל כט:] · בדפו"י שהחזיק · סנהדרין ס. · [סנהדרין ס. ובמכות טו:] · [ערכין טו. וש"נ] · קדושין סא. מ"ח סוטה יז. ע"ש

[עיין תוס' הרא"ש [סי' כז] לשבות הגר כת]

הגהות הב"ח (א) גמ' ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ וכתיב ולא יהיה עוד המים: (ב) שם וכדרבי אבין: (ג) שם בפיסקא יככה ה' וכן יככה אלהים כצ"ל: (ד) תוס' ד"ה ושמור וכו' וי"ל דאי לאו דאשכחנא אביו דגמרינן מיניה חבירו לא הוה גמרינן:

גליון הש"ס גמ' דכתיב וישבע. וכן כי נשבעו ב"י לאמר ארור נותן אשה לבנימן (שופטים כא): רש"י ד"ה בו קבלת דברים וכו' וחייב לקיים תנאו. לא ידעתי מה ליכא חיוב לעשות התנאי אלא דאם לא יקיים התנאי בטל המעשה דמכר ומתנה מחילה וכדומה. וזה למאי צריך לאמן שיהיה קבלה ומה עורך לקבלתו הא הנותן לא נתן רק ע"מ ואם לא יקיים התנאי ממילא בטל הנתינה וצ"ע:

נושא/מקור ⋈ דוגמאות של אלות עם ריבוי משמעות I ארור II אמן

״וזמא״ דוגמא אפשרויות חיוביות

נושא ״הן״ ״ולאו״ ש בהן משמעות של שבועה

לא אוסף לנוכח כל חי ולא יהיה עוד המים למבול ״כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי ומדלאו לאו שבועה הן הן נ

נושא מקלל אביו ואמו בכינויים

* דין המקלל אביו ואמו חוזק

מקור △ עצמו/חבירו

״תיב״ב׳ מרוים טאומים של בוורך לכנות (כנוי) בקריאה מניות של קורא עם תורות קבלנה יורד כלומר לשון נוכח

נושא/מקור ⌂ (אירוע) קושיות

⬠ תשובות קתני באתני דלא מחייב על סמך ״מכלל לאו אתה שומע הן״ והא לית ליה דר״מ מכלל״